

העדה

דעת אהרן
אלקין אביך
ועבדו

פטרון מערכת דעהו:

נתנדב לע"נ הרה"ח זאב ב"ר משה ע"ה
וז' האה"ח מרת פעריל ב"ר טובי ע"ה

גליון קנא - פרשת וירא - שנת תשפ"ד

גליון מיוחד לבחורי חמד • ערוכים מתוך משנתו של כ"ק מרן רבינו שליט"א

משנת החסידות

שיעורים בספר התניא פרק מז
שיעור קב (פרשת וירא תשס"ב)

ביאורים ויסודות מורחבים בתורת מרן הבעש"ט ותלמידיו זיע"א

מסילת ישרים

שיעורי השקפה ומוסר בדרך החסידות

עומק הדין אם תמצה:

מדת הדין דורשת שלימות

עמוד ה'

אין עוד מלבדו:

אחדות הבורא

מתוך

כל פרטי

הבריאה

א. וידעתם כי אני ה': ריבוי הגילויים שנתגלה בהם הקב"ה בתוך הבריאה

ה' אלקינו' - בזמן הזה שהוא יתברך מתגלה בהרבה לבושים, ה' אחד' - לעתיד לבוא שתאיר אחדות ה' בכל הדרכים | תכלית בריאת העולמות 'בגין דישתמדועון ליה' | בכל העולמות אפשר להכיר את מי שאמר והיה העולם | התגלות נוסף בבריאה וברבו יתרה ממנה - דרגת פנים בפנים של מתן תורה | הכרה מצד הבריאה - בבחי' בינה, הגילוי של מתן תורה - בחי' חכמה | קליפת מצרים מפריעה להכיר בה' מתוך הבריאה | סדר הנסים למעלה מדרך הטבע כרפואה ותיקון לעצם הבריאה | גם מצד הנהגת הקב"ה עם הנבראים יכולים לבוא לידי הכרה בו | מתוך כל ההתגלויות ולבושיהם הרבים יוצא ש'ה' הוא אלקינו'

ב. המייחדים שמך ה' אחד: אור האחדות שיתגלה לעתיד

התגלות אלוקות שבזמן הזה היא רק כהכנה לבחי' ה' אחד' שתתגלה לעתיד | 'אחד' יחיד בשבעה רקיעים וכו' כנפות הארץ - לומר שאור אחדות ה' בוקע את כל סוגי המחיצות המבדילות | בשעת ק"ש אפשר להשיג מעין אחדות זו מכח סגולת המצוה והמשכת המוחין אז | עבודתנו באמירת ה' אחד' - לקבל עומ"ש בכל המדרגות בלי הפסק | דרגת ה' אלקינו' נרמזת במילוי תיבות ה' אחד' | בזמן הזה אין לנו השגה אלא במילוי תיבות ה' אחד', ואילו לעתיד לבוא תתגלה דרגת 'אחד' עצמה

ג. ענני במרחב י-ה: יציאת הנפש מגלותה בשעת ק"ש ותפלה

'יציאת מצרים' - יציאה ממצרים וגבולות | הטבע היא צמצום ומיצר לרצון העליון כביכול | לכן בשעת יציאת מצרים נשברו צמצומי הטבע - הנשמה - שהיא מציאות אלוקות, נמצאת בגלות בתוך הגוף - הנמצא בשליטת הטבע | בשעת ק"ש יוצאת הנשמה מגלותה בתוך מיצר הגוף | כפי מה שאדם מגלה אור נשמתו כך ביכולתו לפעול למעלה מדרך הטבע | כח התפלה לעורר הרצון העליון שאינו משועבד לדרכי הטבע | תכלית התפלה - שהנשמה תתפשט מהגוף ותדבק עצמה למעלה | גילוי ההנהגה שלמעלה מהטבע ע"י שבירת טבעי הגוף, ולכן נקבעה התפלה אחר ק"ש ויצ"מ

א.

וידעתם כי אני ה': ריבוי הגילויים שנתגלה בהם הקב"ה בתוך הבריאה

'בגין לאשתמדועא ליה', כלומר, בשביל שיכירו הנבראים אותו ואת גדלו, ותהא להם הכרה באלוקות ובאמיתת הבורא יתברך. וכאשר יבואו כל הנבראים להכרה ברורה זו, הרי זה תיקון העולם בשלימות, וכמו שאומרים 'לחקן עולם במלכות שד-י' וכל בני בשר יקראו בשמך' וכו' 'יכירו וידעו כל יושבי תבל כי לך תכרע כל ברד' וכו'.

הכרת הבורא עולם מתוך הבריאה

והנה גם בזמן הזה קודם התיקון השלם, כבר גילה הקב"ה את עצמו בתוך העולמות - כאשר יוכלו שאת - באופן שהנברא יכול להכיר מתוכם את הבורא וכוחו ויכולתו. ויש מדרגות רבות באופני התגלויות אלו, במעלות רמות גבוהות זו מזו, ובכל עולם ועולם לפי מדרגתו ובחינתו יש ריבוי עצום של אופני גילויי אלוקות, שמכל אחד ואחד מהם יכול הנברא לבוא להכרה בצור כל העולמים.

עולם האצילות - מציאות של אחדות ה'

ובאופן כללי הן שתי מדרגות; דרגת עולם האצילות, ודרגת העולמות בי"ע (בריאה יצירה עשיה). ב'עולם האצילות' ההתגלות היא באופן שכולו אלוקות, ואין בו אלא אחדות הבורא, וכפירוש תיבת 'אצילות' מלשון 'נאצל מאתו', והיינו שהספירות הם שם באופן שנאצלו והביקו מאורו יתברך, ואין בהם מציאות נפרדת לעצמם. ועל כן באצילות מתאחדים האורות והכלים לאחד ממש,

מדרגות חלוקות באופן התגלות אלוקות לעיני הנבראים, התלויים בשני זמנים ההם; כי בתיבות ה' אלקינו' - שהן בלשון רבים, מדובר מאופן התגלותו של הקב"ה בזמן הנוכחי קודם התיקון השלם, שלפי מדרגת הגילוי עתה - כל נברא ונברא משיג ומכיר אלוקות לפי דעתו והבנתו הפרטית, ועדיין אין הקב"ה מתגלה בדרך אחדות ממש. ולכן כנגד ריבוי הדעות שבבני אדם ואופני הכרתם באלוקות השונות ומשתנות זו מזו נאמר ה' אלקינו' בלשון רבים, לומר שאע"פ שהש"ת מתלבש עתה בלבושים רבים ושונים, ולכל אחד ישנה השגה אחרת בו יתברך כפי הבנתו, מכל מקום הצד השווה שבהם הוא לבדו 'אלקינו', אמת מלכנו ואפס זולתו.

ואילו דרגת ה' אחד' היא דרגה נעלית מזה, שתהיה בעתיד בעת שתהיה ה' אחד ושמו אחד, שאין יאיר אלוקות בעולם באופן אחד, בלי שום חילוקים והבדלים, וכמו שיבואר להלן בעז"ה.

'בגין דישתמדועון ליה'

ונבוא עתה להרחיב הדיבור בביאור שני ענייני התגלויות אלו. הנה הקב"ה ברא כל העולמות ומלאם לתכלית הנרצית המבוארת בזה"ק (זו"ח יתרו, ראה עוד רע"מ פר' בא מבי), והוא

פטרון הגליון - חשוון

נתנדב ע"י ידידנו הנכבד

מורה"ח מנשה פרענקל הי"ו

לע"נ אביו הרה"ח נפתלי הירץ בן הרב מנשה ז"ל

נלב"ע י' חשוון תשפ"ב לפ"ק

כתב התניא בפרק מז, וז"ל: והנה בכל דור ודור וכל יום ויום חייב אדם לראות עצמו כאילו הוא יצא היום ממצרים, והיא יציאת נפש האלוקות ממאסר הגוף, משכא דחויא, ליכלל ביהוד אור א"ס ב"ה ע"י עסק התורה והמצוות בכלל, ובפרט בקבלת מלכות שמים בקריאת שמע, שבה מקבל וממשיך עליו יחודו יתברך בפירוש באמרו ה' אלקינו ה' אחד, עכ"ל.

ה' אלקינו' - בזמן הזה, ה' אחד' - לעתיד לבוא

נבוא לבאר פשוטות כוונת הדברים שאנו אומרים תמיד פעמיים בכל יום באהבה 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד', להבין במקצת עומק פירוש תיבות ה' אלקינו ה' אחד' שהזכירם כאן התניא.

ונקדים לכך דבריו הקדושים של רש"י ז"ל בפסוק זה, וז"ל: ה' שהוא אלקינו עתה ולא אלקי האומות, הוא עתיד להיות ה' אחד, שנאמר (צפניה ג, ט) כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה', ונאמר (זכריה יד, ט) ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד, עכ"ל. הרי שביאר הוא ז"ל, שכונת ה' אלקינו' שבפסוק, היא על הזמן הזה קודם התיקון, ותיבות ה' אחד' מתפרשות על העתיד כאשר יבוא העולם לשלימות תיקונו, ויעשו כל באי עולם אגודה אחת לעשות רצונו יתברך בלבב שלם.

ה' אלקינו' - אלוקות שבלבושים שונים, ה' אחד' - אחדות ה'

בכל הדרכים

ובעומק יותר יש לומר עוד, ש'ה' אלקינו ו'ה' אחד' - הם שתי

ההכרה בה' מתוך הבריאה היא הנמשלת לכוחות הרגילים, ואילו סדר הניסים הוא כח הרפואה. וכבר בתחילת הבריאה הציב הקב"ה בבריאה סדר נוסף שהוא חוץ מדרך הטבע, והוא סדר הניסים, שהוא למחלת קליפת מצרים המסתירה על ההתגלות הצריכה לבוא מעצמה מתוך הבריאה. וכדי להסיר קליפה זו ישנו סדר שלם של ניסים ונפלאות ושירודי מערכות הטבע, כדי שיכירו הכל וידעו כי אין כה' אלקינו, וכי לו לבדו הארץ ומלואה.

אך מלבד זאת מתגלה הקב"ה לכל יחיד ויחיד מישראל בריבוא רבבות התגלויות באופן פרטי, ניסים גלויים נוסתרים והשגחה פרטיות וכדו', שמהם שייך להוכיח את אמיתתו וגודל יכולתו והשגחתו בכל פרט. ולא מיבעיא בזמן שביהמ"ק היה קיים, שהיו אז שנעשו לאבותינו בביהמ"ק בכל יום וכו', אלא אף גם בהיותנו בארץ אויבינו בבור הגלות, בכל זאת לא מאסנו ולא געלנו הקב"ה

כנאמר (הקדמה לתיקון) 'איהו וחיוהי חד בהון, איהו וגרמוהי חד בהון'.

עולמות בני"ע, ושלימותו לעתיד שיתעלו לדרגת אצילות

ולמטה ממנו עומדים העולמות 'בריאה יצירה ועשיה' שעדיין אינם בתכלית התיקון לעת עתה, כיון שאין מתגלה בהם כל כך אחדות הבורא כמו באצילות - כל אחד לפי ערכו ובחינתו. אך לעתיד יקבלו את שלימותם ויתעלו להיות בדרגת האצילות, ויתכללו בו בבחי' 'בריאה שבאצילות' וכדומה, והיינו שגם בהם תאיר אחדות הבורא כמו שמאיר עתה כבר באצילות, ואזי יגיעו גם הם לתכליתם השלימה.

גם עתה אפשר להכיר בבני"ע את מי שאמר והיה העולם

אולם אף גם זאת בהיותם עדיין במצבם הנוכחי קודם שלימות תיקונם, שאינם מאירים בתכלית הגילוי שלעתיד לבוא. בכל זאת, כל מי שיש לו מוח בקדקדו, ועומד עדיין כפי שעשאו האלקים ישר ולא נפל מתחתיו בחשבונות רבים שבקשו בני האדם והעונו את שכלו הישר של הנבאר - יכול למצוא את האלקים השורה בתוך העולמות האלו ג"כ, ולהכיר מהם את מי שאמר והיה העולם, ולהוכיח מהם את כבוד גדלו ותפארתו ועומק חכמתו ובינתו שאין לה חקר וגבול. וזה בין בעולם הבריאה - שהוא עולם המחשבה, והן בעולם היצירה - השייך יותר לרגש ומידות, וגם בעולם הזה שלמטה, עולם העשייה שהוא גשמיות הבריאה, מכולם יכולים לבוא להכרה בבעל הבירה שהמציאם ומקיימם תמיד מאין ליש. ואכן, לתכלית זו ברא הקב"ה את כל הדברים הנוראים והנפלאים שבעולם, וכמש"כ (ישעיה מ, כו) 'שאי מרום עיניכם וראו מי ברא אלה וגו', מרוב אונים ואמיץ כח', שהנביא קורא לנו להתבונן במראות הגדולות אשר רואות עינינו ובגודל הנוראות המתגלות בעולם, ועל ידם נבוא להשיג קצת את אמיתת הבורא וגדלותו הרמה.

התגלות יתרה מזו - דרגת פנים בפנים של מתן תורה
והנה במשך ימות עולם עוד הלכה וגברה התגלות כבודו יתברך אל עמו הנבחר בדרגה יתרה מאד באופן שלמעלה מכל הגלויים הנ"ל של 'מעשה בראשית', ובאין ערוך אליהם כלל. וכוננתנו למה שנתגלה אל לנו השי"ת במעמד הנבחר בעת שנתן את תורתו על הר סיני, שאזי דיבר הקב"ה עמו פנים בפנים כאשר ידבר איש אל רעהו, באופן שבאנו להכרה ברורה ושלימה בו, באמיתתו ובאחדותו.

הכרה מצד הבריאה בבחי' בינה - הבנת דבר מתוך דבר

וההבדל בין שני האופנים בהם מתגלה הקב"ה, הוא כפי שכבר נתבאר בדברינו פעמים רבות, שההכרה הבאה מתוך הבריאה היא רק בדרך 'בינה', שפירושו מבין דבר מתוך דבר, והיינו ע"ש שמשתכלים בבריאה שברא השי"ת - מתוך כך יכולים להכיר שבודאי ישנו 'רוב הבירה' גדול העצה ורב העליליה שברא אותה בעולם חכמה ותבונה וגם מנהיג אותה תמיד ברצונו. וכדרך המסתכל בבנין גדול ומפואר, שמבין בדעתו שבודאי הבונה אותו הוא חכם גדול ואומן נפלא וכדו'. אך מכל מקום עדיין אין זו הכרה שלימה ובהירה בעצם הבורא ממש, ואינה אלא הכרה חיצונית הבאה מצד החוץ.

בשעת מתן תורה נתגלה הקב"ה עצמו - בחי' חכמה

אך כאשר הבורא יתברך בכבודו ובעצמו פונה עצמו אל הנבאר, ומתגלה לו ומדבר אליו פנים אל פנים, הרי זה מצב אחר לגמרי. והתגלות זו היא בבחי' 'חכמה', להבין ולהכיר את הדבר עצמו מקרוב, ולא ע"ש ההתבוננות מתוך דבר אחר המעיד ומורה עליו. והכרה כזו, שהיא הכרה פנימית ואמיתית, היא נעלה ונשגבה מאד בלא ערך כלל אל אופן ההתגלות של מעשה בראשית.

עיקר העסק שלנו הוא בלימוד התורה ולא בהסתכלות בבריאה

[ובדרך אגב נחזור כאן על מה שכבר אמרנו במקו"א, שאחר שנתגלה לנו הקב"ה בהר סיני בדרך פנים בפנים, צריכה להיות כל עיקר הבהרתנו בו 'יתברך ע"י התורה בלבד' - שהיא המשך הגילוי הנורא של המעמד הנבחר. ואילו הדרך הקודמת להשיג אותו ע"י ההתבוננות בבריאה ובריבוי צבאיה ובדרך 'שאו מרום עיניכם' הנ"ל, צריכה להיות טפלה אל ההכרה העיקרית הבאה מצד התגלותו 'יתברך בדברי תורה', כי איננה דומה כלל לדרגת 'פנים בפנים' המתגלה בתורה.

וכמו כן יש לדעת, שגם כאשר עוסקים בהתבוננות בבריאה כדי להכיר את גדלות הבורא ורום חכמתו וכדו', אין צריכים להעמיק ולהתבונן כל כך בפרטי חכמת הטבע ממש, כי לעת עתה עדיין אין חכמת הטבע מבוררת בשלימותה. ודבר זה נגזר מצד הרבה קלקולים שכבר נעשו בעולם, וגם ע"י מצב הגלות שאנו נמצאים בו, שמכח כל זה עדיין אין הטבע מבורר כל צורכו, ולעת עתה נראה שאין הוא מתאים לגמרי עם חכמת התורה. וחכמי הטבע אינם יורדים לאמיתת הטבעים על מכוונם, רק יודעים הרבה דברים ופרטים מענייני הטבע, ומעמידים ומסדרים אותם לפי דעתם. אולם אין זה מתאים ומידי עם אמיתת התורה, וגם הרבה שקרים מעורבים בהם, עד שאין לסמוך עליהם כל כך. ועל כן עיקר עסק שלנו הוא להכיר את הבורא ע"י התורה בלבד, שבה גילה לנו הקב"ה את כל סודות הבריאה והנבראים עליונים ותחתונים, הפך בה והפך בה דכולה בה].

סדר הנסים למעלה מדרך הטבע

עוד ישנה דרגת התגלות של הקב"ה הנקראת 'סדר הניסים', ובפשטות הם הנסים הבאים באופן של שינוי התקצעים, כשהקב"ה משנה את חוקי הבריאה וסדרי בראשית ומשדד מערכות הטבע. וכמו ניסי יציאת מצרים וקריעת ים סוף. והתכלית בזה היא לגלות ולברר לעין כל, שהוא יתברך בעצמו ברא הכל יש מאין, והוא בלבדו בורא ומנהיג לכל הברואים, ועל כן ביכולתו לשנות הכל ולפעול בהם כרצונו.

הנהגה זו היא כרפואה ותיקון לעצם הבריאה

והנהגה הזאת היא בעצם כח של רפואה ותיקון שברא השי"ת בתחילת הבריאה, ותכליתה לרפאות ולתקן את כל הקלקולים שעתידיים לפגום במשך ימות עולם בהכרת הבורא הבאה מתוך הבריאה.

קליפת מצרים מפריעה להכיר את הרבוש' ע"ע 'הבריאה'

כי כאמור, הרי באמת יכול כל בר דעת בעל שכל ישר להכיר את הקב"ה מצד הבריאה עצמה, מראש המדרגות עד תחתיהן, ואין צריך על זה שום ראיות נוספות מניסים ושינוי הטבע.

אלא שישנם סט"א וקליפות בעולם, ובראשם 'קליפת מצרים', שכשמה כן היא 'מצרים' - מלשון 'מיצר', והיינו שהיא עושה מיצרים וגבולות ומעכבת את הקדושה מלצאת לחוץ, והיא מסתירה על כל ענין אלוקות שלא תוכל להתגלות אל הנבראים. וגם בדברים הפשוטים ביותר, וכגון להכיר בה' מתוך הבריאה שברא יש מאין, או השתוללותו של איש יהודי לגלות את אור נשמתו חלק אלוך ממעל הטמון בקרבנו, גם על אלה היא מתנגדת בגודל חוצפתה ועומדת על הדרך לעכב את ענייני הקדושה מלצאת אל הפועל.

הקב"ה נטע באדם כח נוסף של הבראה מחולי

לכן לעומת זה נטע הקב"ה בתוך הבריאה כח של תיקון לתקן את הקלקולים האלו. וזה כדרך שרואים בטבע גוף האדם, שמלבד מה שיש בו כוחות הרגילים המשמשים כשהכל מתנהל כרגיל, עוד זאת קבע הקב"ה בו כוחות נוספים של רפואה והבראה, שכאשר ח"ו יתקלקל איזה דבר בגוף או שתדבק בו איזו מחלה רח"ל, אזי יתגברו כוחות אלו הטמונים בו וידחו את המחלות, וישיבו את הגוף לאיתנו.

הנהגת הניסים באה לתקן את מה שהעלמו המצרים על הבורא

הכי נמי בדין, ההכרה בה' מתוך הבריאה היא הנמשלת לכוחות הרגילים, ואילו סדר הניסים הוא כח הרפואה. וכבר בתחילת הבריאה הציב הקב"ה בבריאה סדר נוסף שהוא חוץ מדרך הטבע, והוא סדר הניסים, שהוא תיקון ורפואה למחלת קליפת מצרים המסתירה על ההתגלות הצריכה לבוא מעצמה מתוך הבריאה. וכדי להסיר קליפה זו ישנו סדר שלם של ניסים ונפלאות ושירודי מערכות הטבע, כדי שיכירו הכל וידעו כי אין כה' אלקינו, וכי לו לבדו הארץ ומלואה.

'כל המחלה אשר שמתו במצרים'

וע"פ דברינו יומתק הכתוב (שמות טו, כו) 'זיאמר אם שמוע תשמע בקול ה' אלקיך וגו', כל המחלה אשר שמתו במצרים לא אשים עליך כי אני ה' ורפואך', כי אכן מצרים יש לה קשר חזק עם 'מחלה' ומכות, כי זוהי כל מהותם, שהם מציאות של מכה ומחלה כאמור. ואשר לכך אכן לקו במכות ובמחלות בפועל, שהרי העונש בא לפי העבירה ע"ד 'יתסרך רעתך' (ירמיה ב, יט). וזה גם מה שנאמר אצל דור אנוש שהתחילו לעבוד ע"ז ולכפור בה', כתוב שמה (בראשית ד, כו) 'אז הוחל לקרוא בשם ה'" - מלשון 'חולה', כי כאמור הכחשת הבורא היא כמו מחלה שצריך להתרפא ממנה. ורפואה זו באה ע"י המחלות אשר שם ה' במצרים, בהן גילה את כבוד גדלו ויכולתו בהוציא אתונו ממש ביד חזקה.

ניסי יציאת מצרים כהכנה להתגלות הנפלאה של מתן תורה

[ובמקו"א נתבאר ענין הנהגת הניסים ביתר עומק, שהיא ממוצעת בין דרגת ההתגלות של מעשה בראשית, שהיא הכרה חיצונית, לבין ההכרה הגלויה של מתן תורה שבאופן פנים בפנים. שמאחר שגדלה מאד מעלת ההכרה של ההתגלות הנוראה בהר סיני, על כן צריך להיות ממוצע ביניהם, והיא הנהגת הניסים הנעשים בשינוי הטבע, ואכהמ"ל].

גם מצד הנהגת הקב"ה עם הנבראים יכולים לבוא לידי הכרה בו

הרי מנינו כמה אופני התגלויות שנתגלה בהם הקב"ה בתוך הבריאה שברא, שמהם ניתן להכיר את אמיתת ואחדות הבורא, המשוכח והמפואר והמתנשא מימות עולם. וכל זה רק מצד גילויים הכלליים שהיו בבריאה, אך מלבד זאת מתגלה הקב"ה לכל יחיד ויחיד מישראל בריבוא רבבות התגלויות באופן פרטי, ניסים גלויים ונסתרים והשגחה פרטיות וכדו', שמהם שייך להוכיח את אמיתתו וגודל יכולתו והשגחתו בכל פרט. ולא מיבעיא בזמן שביהמ"ק היה קיים, שהיו אז עשרה נסים שנעשו לאבותינו בביהמ"ק בכל יום, והם היו רק כשעז ומקור לעוד הרבה ניסים שנעשו לכל בכלליות ובפרטיות וכו', אלא אף גם בהיותנו בארץ אויבינו בבור הגלות, בכל זאת לא מאסנו ולא געלנו הקב"ה, ובכל עת ידו נטויה עלינו להתנוסס בניסים ונפלאות לעמו ישראל בגלוי ובסתר.

מתוך כל הגילויים יוצא ש'ה' הוא אלקינו'

אמנם כאמור לעיל, אע"פ שאכן בכל צד שנפנה ניכרים דברי האמת הזאת לכל יושבי תבל, אשר ה' הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד מלבדו, מכל מקום יש לכל אחד ואחד אספקלריא מדיליה איך להכיר את אמיתת הבורא לפי דעתו וכלי שכלו, שאין בני האדם שוים בהם. ועל זה מצוה הכתוב ואומר, 'שמע ישראל' - כל בני ישראל הקטנים עם הגדולים, 'ה' אלקינו' - כלומר, שאע"פ שיש בכס חילוקי דעות ואופני הכרות שונות איך להבין ולהשיג ענייני אלוקות, וכנרמנו במה שנאמר כן בלשון רבים כנ"ל, בכל זאת בדרך זה צריכים לכולם להסכים בדעה אחת - כי 'ה' הוא אלקינו', וכל בן אדם שהעניקו לו מן השמים חכמה ודעת ישרה מסכים ומודה למציאות אמיתית זו.

המייחדים שמך ה' אחד: אור האחדות שיתגלה לעתיד

התגלויות אלוקות שבזמן הזה הם כהננה לגילוי האחדות שלעתיד

אמנם כאמור זוהי דרגת ההתגלות עתה קודם זמן התיקון השלם, שעדיין אין אחדות הבורא גלויה ומפורסמת, ועל כן מתגלה הקב"ה בהרבה לבושים שונים, וכל אחד משיג אותו בכלי השכל הפרטי שלו - בבחי' ה' אלקינו'.

אך כל זה לא אינו אלא הכנה אל הגילוי שלעתיד לבוא - דרגת ה' אחד', שהיא אמונה בהירה וברורה, אמונה שלימה בהקב"ה באופן שיתגלה באחדותו האמיתית, וכולם ישיגו אותו בשוה (לפי ערך השגת הנבאים כמובן), בבחי' ה' אחד ושמו אחד.

אח"ד - אור אחדות ה' בוקע את כל סוגי המחיצות המבדילות

ודברים אלו נרמזים בתיבת 'אחד', שכידוע (ראה שו"ע או"ח ס"א, ו) האות ח' רומזת למה שהקב"ה אחד למעלה בכל השבעה רקיעים ועל הארץ מתחת, והאות ד' מרמזת שהוא יחיד בעולמו בכל ארבע רוחותיו. וביאור ענין זה בפנימיות הוא, כי השבעה רקיעים רומזים לכל מיני מחיצות המפסיקים ומסתירים את גילוי אורו יתברך. וכשאנו מייחדים את ה' בשבעת הרקיעים, הכוונה היא שאחדות הבורא שוברת את כל מחיצות הברזל הללו, והיא מאירה בתוקפה דרך כל ההסתרות. וכמו כן ארבעת רוחות העולם הנרמזים באות ד' - אין הכוונה בהם רק לארבע כנפות הארץ לחוד, אלא לכל חילוקי 'ארבעה'

שישנם בעולם, והד' רוחות משמשות כאן רק למשל ולדוגמא בערך המקום לכל סוגי ארבעה הנמצאים. וכגון ב'זמן' - ארבע תקופות השנה, וכן ארבעת היסודות שבבריאה, וכל כיוצא בהם. וגם מורה על כמה מצבים שיש בבריאה ובאדם, וכמו צד המורח' - הרומז למצב של גילוי פנים, ו'מערב' - הוא זמן של הסתר וכדו', הנה בכלם יאיר באופן שוה האור הנפלא של אחדות הבורא שיתגלה לעתיד, ולא יהיו ביניהם שום הבדל ומחיצה. וזוהי המדרגה הנעלה של גילוי האחדות שאיר לעתיד ביתר עוז ותוקף הרבה ממה שמאיר לנו עתה בגלות.

המשכת המוחין בשעת ק"ש - להשיג מעין אחדות זו

וכשאנו אומרים 'ה' אחד' בק"ש, ממשך לנו הקב"ה מצד סגולת המצוה מוחין והארה רבה מהאור שהוא שיאיר לעתיד בכל העולם, שאזי תתעלה כל הבריאה ותתכלל בגילוי הנורא של ה' אחד ושמו אחד, ומעין זה מאיר לנו קצת בשעת אמירת פסוק זה בכל יום פעמיים באהבה.

עבודתנו בזה לקבל עומ"ש בכל המדרגות בלי הפסק

ועבודתנו בעת קריאת שמע, כדברי התניא כאן, הוא לקבל עלינו עול מלכות שמים, ולהמשיך על עצמנו יחודו יתברך באופן אשר שום דבר שבעולם לא יבדיל אותנו מאחדות הבורא, ולא יעכבנו שום מונע להפסיק בינינו לבין קבלת מלכותו, ואף כאשר נצטרך על זה

ענני במרחב י-ה: יציאת הנפש מגלותה בשעת ק"ש ותפלה

הנה בסוף הפרק אומר התניא ח"ל: ולכן תקנו פר' יציאת מצרים בשעת קריאת שמע דוקא, אף שהיא מצוה בפני עצמה ולא ממצות ק"ש כדאייתא בגמרא ופוסקים, אלא מפני שהן דבר אחד ממש. וכן בסוף פר' יציאת מצרים מסיים ג"כ אני ה' אלקיכם, ע"כ.

יציאת מצרים - לצאת ממיצרים והגבלות, ובראשם שעבוד דרכי הטבע

הנה יציאת מצרים, שהוציאנו הקב"ה משם ביד חזקה ובזרוע נטויה, היא המקור והפתח לכל ענין יציאה ממצרים ושעבוד - וכנרמז בשם 'מצרים' המורה על מצרים וגבולים כנ"ל, כי אז הוחל לשבר את כוחות הצמצומים ולצאת מן המיצר אל המרחב, וכמו שיבואר. ומדאי טעמא אכן נעשו הנסים בשעת יציאת מצרים ע"י שידוד מערכות הטבע כנ"ל. כי הנהגת הטבע היא ראשית הצמצום והמיצר שישנו בעולם, כי הטבע מצמצם את הרצון העליון - עכ"פ כלפי חוץ - מלפעול בעצמו ולעשות כרצונו ממש, שהרי כביכול הוא משועבד להנהגת הטבע, כי אין הקב"ה רוצה לשנות את דרכי הטבע שקבע בעולם. אך כשיצאו ישראל ממצרים הגלות, נשברו אז המיצרים והצמצומים ההווים בעולם, ובראש ובראשונה נשברה ונתבטלה הנהגת הטבע, כי הראה הקב"ה שאין הוא משועבד כלל אליה, אלא בידו לפעול בעולמו כרצונו בלי שום שעבודים ועיכובים.

הנשמה - שהיא מציאות אלוקית, נמצאת בגלות בתוך הגוף - הנמצא בשליטת הטבע

והנה התניא ביאר כאן שיציאת הנפש מגלותה בתוך חומר הגוף הוא ג"כ כמו יציאת מצרים, ולכן קבעו חז"ל פרשת יציאת מצרים בתוך מצות קריאת שמע. ועומק הביאור בזה יובן ע"פ האמור.

כי הנה הגוף וה'נשמה' הם גם משל לסדר הטבע, וסדר ההנהגה שמעל הטבע. שהרי הגוף עומד תחת דרכי

מסירות נפש, וגם ב'ארבע' מיתות ב"ד, כל זאת תבוא עלינו ולא נוז ממנו כל שהוא. ואכן מכה האתעוררות דלתתא של הקבלה הזאת הבאה באמת, הנה כנגד זה תעורר אתעוררות דלעילא, ומתגלה לנו הארה מעולם נעלה כזה אשר שם אכן אין שום מחיצה המפסקת ומחשיכה בעד גילוי אור אחדות השי"ת.

בזמן הזה אין לנו השגה אלא במילוי ה' אחד, ואילו לעת"ל תתגלה דרגת התיבות עצמם

והנה אפשר לרמז גם את מדרגת ה' אלקינו הנ"ל בתיבות ה' אחד' עצמם. כי הנה השם הוי"ה ב"ה מתמלא בארבעה מילואים, שהם בגימטריא ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן, וביחד עולים כמנין רל"ב. וכשתסיר את שורש התיבות עצמן - שהם ארבעה פעמים שם הוי"ה העולים ק"ד, יישאר קכ"ח, העולה כמספר ה' אלקינו, הרי שמילואי השם הוי"ה ב"ה מרמזים לדרגת ה' אלקינו. ומספר המילוי של תיבת 'אחד' [אלף ח'ית ד'לת] עולה עה"כ כמנין 'שמע ישראל'. הרי שבמילוי תיבות ה' אחד' רמוזה ראשית הפסוק 'שמע ישראל ה' אלקינו'.

ויש לומר שזה בא להורות, שבזמן הגלות עדיין אין דרגת ה' אחד' מאירה בגלוי, ולכן אין לנו רק את מילוי התיבות האלו, וכלומר שלא מתגלה לנו רק הארה קצת ממדרגה הנעלה של 'אחד' ממש. ואילו בזמן המקווה לעתיד יאיר אור אחדות הבורא בשלימותו בלא צמצומים ולבושים, ונשיג את בחי' ה' אחד' ממש.

ויש לומר שזה בא להורות, שבזמן הגלות עדיין אין דרגת ה' אחד' מאירה בגלוי, ולכן אין לנו רק את מילוי התיבות האלו, וכלומר שלא מתגלה לנו רק הארה קצת ממדרגה הנעלה של 'אחד' ממש. ואילו בזמן המקווה לעתיד יאיר אור אחדות הבורא בשלימותו בלא צמצומים ולבושים, ונשיג את בחי' ה' אחד' ממש.

תכלית התפלה - שהנשמה תדבק עצמה למעלה בהקב"ה

ועומק הדבר בזה הוא ע"פ האמור. כי הנה עיקר הטעם שקבע הקב"ה שהאדם יצטרך להתפלל אליו תמיד, הוא כדי שהנברא הנמצא למטה בארץ יחבר עצמו ויתקשר אל השי"ת, וכשתע' תפלה' - מלשון דבקות והתחברות. והיינו שכיון שהנשמה נמצאת בתוך הגוף, ומרוב חומריותו ועביותו של הגוף עלולה הנשמה להשכח מהשי"ת ולטבוע בתוך טבעי הגוף, וכלשון 'טבע' - מלשון טביעה (כמו 'טבעו בים סוף'), על כן קבע הקב"ה שיצטרך הנברא מפעם לפעם לפנות אליו, ולהתעלות למעלה מעביות הגוף, ולדבק עצמו בהשי"ת.

ע"י שבירת טבעי הגוף זוכים לפעול בשעת התפלה - ולכן נקבעה אחר ק"ש ויצי"מ

והנה ע"י ההתעלות הזאת שהנשמה זוכה לצאת ממצרים הנצרכת, כיון שזכה האדם לשבור את מחיצות הברזל של דרכי הטבע שבגוף שקבעו את הצרה והחסרון, וממילא הוא נענה בתפלתו. וע"כ שפיר קבעו חכמים את ק"ש והזכרת יצי"מ קודם התפלה, כי כאמור הינם מקושרים היטב, שע"י היציאה משעבוד הטבע בשעת ק"ש זוכים להתפלל כדבעי, ולהמשיך מהרצון העליון בשעת התפלה. (ועוד ארוכים הדברים מאד, ואכה"מ).

ענין התפלה - לעורר הרצון העליון שאיננו משועבד לדרכי הטבע

והנה ע"פ יסוד זה יובן ג"כ מה שתיקנו חז"ל לקרות קריאת שמע ולהזכיר יצי"מ קודם התפלה דייקא. כי הנה גם כל ענין התפלה הוא היציאה וההתעלות מדרך הטבע אל מקום גילוי הרצון העליון, שהרי התפלה נתקנה

הטבע ומשועבד כליל אליהם, ואילו הנשמה היא חלק אלוך ממעל ממש, הנמשכת ממקור אלוקי, המתנהגת למעלה מעלה מסדר הטבע. אלא שמכח התחברותה אל הגוף והימצאותם ביחד, משועבדת הנשמה בדרך כלל אל טבעי הגוף וצרכיו. אך דבר זה הוא שעבוד ומיצר אל הנשמה שרצונה להתעלות למעלה מהטבע ולגלות את עצמותה ומהותה שהיא מציאות אלוקית.

בשעת ק"ש זוכה הנשמה לצאת ממיצרי הגוף וכאשר הנשמה אכן זוכה לצאת ממיצר אל המרחב, ולהתפטר משעבוד התמידי בתוך חשכת הגוף - וכגון בשעת קרי"ש שאזי הנשמה מתעלת ונכללת ביחודו ית' כמ"ש כאן התניא, הרי זה נחשב כיצאת מצרים הפרטית שלה, כיון שמעלה היא עולה למעלה מצמצומי הטבע. ועל כן קבעו חז"ל ביחד שני עניינים אלו ק"ש ויצי"מ, כיון שאכן שייכים הם אהדדי.

כפי מה שאדם מגלה אור נשמתו - בידו לפעול למעלה מדרך הטבע

ואכן לפי מה שהאדם פועל בעצמו לגלות אור נשמתו ולצאת מתוך חומר ומיצרי הגוף העכור, כפי זה הוא זוכה לפעול נסים ונפלאות למעלה מדרך הטבע גם בעוה"א. וכמו שראינו במשך כל הדורות שהיו צדיקים שהארו אותות ומופתים למעלה מן הטבע, והיה זה מכח מה שזיככו את חומרם וגילו את אור נשמתם, והיו אנשי נשמה, וממילא היה בידם לפעול ישועות שלא כדרך הטבע, כי זו אכן מהות הנשמה וכאמור.

ענין התפלה - לעורר הרצון העליון שאיננו משועבד לדרכי הטבע

והנה ע"פ יסוד זה יובן ג"כ מה שתיקנו חז"ל לקרות קריאת שמע ולהזכיר יצי"מ קודם התפלה דייקא. כי הנה גם כל ענין התפלה הוא היציאה וההתעלות מדרך הטבע אל מקום גילוי הרצון העליון, שהרי התפלה נתקנה

וכשאנו אומרים 'ה' אחד' בק"ש, ממשך לנו הקב"ה מצד סגולת המצוה מוחין והארה רבה מהאור שהוא שיאיר לעתיד בכל העולם, שאזי תתעלה כל הבריאה ותתכלל בגילוי הנורא של ה' אחד ושמו אחד, ומעין זה מאיר לנו קצת בשעת אמירת פסוק זה בכל יום פעמיים באהבה

~

הנה עיקר הטעם שקבע הקב"ה שהאדם יצטרך להתפלל אליו תמיד, הוא כדי שהנברא הנמצא למטה בארץ יחבר עצמו ויתקשר אל השי"ת, וכשתע' תפלה' - מלשון דבקות והתחברות. והיינו שכיון שהנשמה נמצאת בתוך הגוף, ומרוב חומריותו ועביותו של הגוף עלולה הנשמה להשכח מהשי"ת ולטבוע בתוך טבעי הגוף, וכלשון 'טבע' - מלשון טביעה, על כן קבע הקב"ה שיצטרך הנברא מפעם לפעם לפנות אליו, ולהתעלות למעלה מעביות הגוף, ולדבק עצמו בהשי"ת.

א.

אברהם אבינו השלים את המרכבה העליונה

וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו (יה, ט).

אימת בגמ' (בב"מ פ"ג טו) 'מאן נינהו שלשה אנשים, מיכאל וגבריאל ורפאל. מיכאל שבא לבשר את שרה, רפאל שבא לרפא את אברהם, גבריאל אול למהפכיה לסדום'. ובתוס' (שם ד"ה הוהא) מביאים את שיטת המדרש (פ"ג טו) כי רפאל שרפא את אברהם הוא שהלך גם להציל את לוט, ומבארים כי אין בזה עיכוב של 'אין מלאך אחד עושה שתי שליחויות' לפי שרפואה והצלה ענין אחד הם.

הנה מלאכים אלו הם בחי' המרכבה העליונה, שיש בה ד' דגלי מלאכים מד' הרוחות, מחנה מיכאל מימין בצד דרום, מחנה גבריאל משמאל בצד צפון, מחנה אוריאל מלפנים בצד מזרח, ומחנה רפאל מאחור בצד מערב (עי' זוה"ק ח"א פ"ג ספר הליקוטס פ' כי תצא). וכעת באו אל אברהם אבינו ג' מתוך ד' מלאכים אלו, והיה אברהם אבינו בעצמו משלים את מקומו של המלאך אוריאל, שכן 'אברהם' הוא בגי' 'אוריאל'. והיה שהיה גילוי זה 'כחום היום' (יה, ט) שהוא אבינו 'מורה שמש' (דברים ד, טו), כי התגלה כאן קדושת אברהם אבינו שהוא בחי' מחנה אוריאל שבמזרח, וכן נאמר עליו מי העיר ממזרח צדק וגו' (ישעיה מא, ב' ב"ב טו). ולכן נאמר כאן וירא אליו ה', כאשר נשלמה המרכבה העליונה (עי' זוה"ק ח"א פ"ג טו), כי על ידי אברהם אבינו נהיה זה הדבר.

ולפי זה יבואר ענין השליחות של מלאך רפאל, שהיה שליחות אחת לרפא את אברהם ולהציל את לוט. כי כח הרפואה הוא בעצם מקושר לצד מזרח, שכן נאמר (מלאכי ג, ט) שמש צדקה ומרפא ככנפיה, והשמש היא בחי' צד מזרח כנ"ל. ואם כן לכאורה צ"ב, כי היה רפאל צריך להיות בצד מזרח, ומה זאת שהוא במערב, וכן 'רפאל' ע"כ הוא בגי' 'מערב'. אכן באמת היא הנותנת, כי בצד מזרח יש כבר רפואה בעצם, כי אור השמש מאיר בה בתוקף החיות, ואין היא צריכה לרפואה. אבל צד מערב הוא מקום שקיעת החמה, דהיינו אשר בה נחלש כוחה של החמה. והיא כנגד יסוד העפר (זוה"ק ח"ב ד"ה), שהוא בחי' כח המיתה שנאמר בו ואל עפר תשוב (בראשית ג, ט), לכן דוקא שם צריכים רפואה. ונמצא כי ענין הרפואה הוא להמשיך את הכח מן המזרח שיש בו את הרפואה בעצם, עד לצד המערב שצריך רפואה.

וזה עצמו הוא ענין הצלת לוט מן ההפיכה, שהרי כאשר נפרד לוט מאברהם אבינו נאמר בו (ג, יא) ויסע לוט מקדם, שהתרחק מצד המזרח שישם היה אברהם אבינו שהוא בחי' מזרח כנ"ל, ונסע אל המערב, ועל ידי זה נפל לסוממת אנשי סדום והמטאיתם. ולכן כאשר הלך המלאך רפאל להצילו, בא בזה להמשיך את האור והזכות של אברהם אבינו מן המזרח, אל לוט השרוי במערב רחוק מן המזרח, והרי זה ממש ענין הרפואה.

והכתוב אומר 'כרחוק מזרח ממערב הרחק ממנו את פשיעני' (תהלים קג, יב), כי אמרו חז"ל (יומא פ"ג טו) 'גדולה תשובה שמביאה רפאות לעולם', אשר ענין הרפואה הוא המשכת האור מן המזרח למערב, ולכן ענין התשובה מקושר להמשכה ממזרח למערב. כי על ידי התשובה מתרפא החוטא שהיה בבחי' מערב, ועל ידי זה הרי הוא מתקרב אל המזרח, ולכן מתקיים בו 'כרחוק מזרח ממערב'. והחילוק בגי' בין 'מזרח' (ת"ח) ל'מערב' (ש"ב) הוא כמנחן 'יומא', המורה על יום הכיפורים שהוא יום התשובה ומחילת העוונות, 'יומא' הוא יום א' שנאמר על יום הכיפורים 'יום אחד בהם', והוא היום שבו נמשכת רפואה לעולם [ובמקו"א נתבאר כי לכן נשנו הלכות הדרישה ברופאים בין הלכות יום הכיפורים (אי"ה סי' תרי"ח), כי יום זה הוא שורש הרפואה].

ב.

לוט ניצל רק על ידי התרחקות מן הממון

ויתמהמה ויחזיקו האנשים בידו וביד אשתו וביד שתי בנותיו וגו', ויאמר המלט על נפשך אל תביט אחריו ואל תעמוד בכל הכמר ההרה המלט פן תספה (יש, טו-טז).

פי' רש"י כי לוט התמהמה כדו להציל את ממונו.

יש לפרש כי מפני זה עצמו מיהררו המלאכים כל כך, והיה זה במכוון כדי להרחיקו מן הדאגה לרכושו. שהרי כל מה שנתרחק מאברהם אבינו ונדבק באנשי סדום התחיל במה שנאמר 'ולא נשא אותם הארץ לשבת יחדיו כי היה רכושם רב ולא יכלו לשבת יחדיו' (ג, י), ואילו לא היה לוט מחשיב את רכושו כל כך, לא היה בא להתרחק מאברהם אבינו. ולפיכך כאשר באו המלאכים להצילו ולקרבו אל אברהם, שהרי בזכותו של אברהם באה כל הצלתו, לא הניחוהו לדאוג לממונו.

וזה הוא מה שאמרו לו 'אל תביט אחריו', דהיינו שלא יביט על ממונו, כי 'אחריו' הוא סדום שממנו הוא נמלט, וכל התקרבותו לשם היתה על ידי ממונו, ולכן 'אל תביט אחריו' היינו שלא יסתכל על הממון. ורמזו לו בכינוי סדום בשם 'אחריו', כי כאשר התרחק מאברהם אבינו נאמר בו 'ויסע לוט מקדם' (ג, יא), שהתרחק מ'קדם' שהוא בחי' פנים אל האחור, ולכן אמרו לו עכשיו שלא יביט לאחוריו.

ג.

הרחק משכן רע שהוא קלי' עמון ומואב

ויסע משם אברהם ארצה הנגב וגו' (כ, א).

פי' רש"י: 'להתרחק מלוט שיצא עליו שם רע' וכו'.

בזה קיים אברהם אבינו את ציווי התנא (אבות פ"א מ"ה) 'הרחק משכן רע', ואכן מאותו מעשה של לוט יצאו עמון ומואב, אשר הם ממונים 'שננים רעים' של כלל ישראל (סנהדרין פ"ג טו), ולכן דוקא אחר מעשה זה קיים אברהם אבינו את ההרחקה משכנים רעים.

וכאשר באה נשמת דוד המלך להתברר מתוך קלי' מואב, התחיל הענין על ידי בנה של רות שנקרא 'עובד' על שם שעובד וביור את שורש נשמתו, וזיככה מקלי' מואב (עי' זוה"ק ח"ב פ"ג טו). וכתוב שם (רות ד, י) 'ותקראנה לו השכנות שם לאמר יולד בן לנעמי, ותקראנה שמו עובד, הוא אבי ישי אבי דוד', כי מפני שקלי' מואב הוא ענין שכנים רעים, לכן היו השכנות מוגישות בבן זה הנוול לרות, כי ראו בו שהוא כבר נקי מקלי' זו והוא שכן טוב אליהם, ולכן קראו לו בשם 'עובד' המורה על כך שהוא כבר מעובד ומבורר מקלי' מואב.

והנה 'עובד' הוא בגי' 'חסיד', וי"ל כי על שמו היה דוד המלך קורא על עצמו 'כי חסיד אני' (תהלים פ"ג ט), לרמוז על עובד זקינו שיצא נקי מקלי' מואב]. והוה שמעינו כי רבי יוסי הכהן שהיה רבן יוחנן בן זכאי משבחו במעלת 'חסיד' (אבות פ"ב מ"ח), הוא היה אומר כי הדרך הישרה שידבק בה האדם היא מדת 'שכן טוב' (שם פ"ט ט), שכן זה הוא בחי' 'עובד' שהוא 'חסיד', להיפך מקלי' עמון ומואב. ובאמת ענין 'שכן טוב' שייך בעיקרו בארץ ישראל, כי שם יש לכל אחד חלק ונחלה אמיתית, ויש לו שייכות עם שכניו הקרובים אליו. ולכן מה שאמר רבי יוסי הכהן להיות 'שכן טוב' הרי זה נחשב ל'חסידות' לפנים משורת הדין, שהרי הוא בעצמו היה כהן שאין לו חלק בארץ ישראל, ובכל זאת הרי הוא אומר להיות שכן טוב.

ד.

סילוק קלי' ישמעאל שאין להם שייכות לקדושת הברית

ותרא שרה את בן הגר המצרית אשר ילדה לאברהם מצחק. ותאמר לאברהם גרש האמה הזאת ואת ננה כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עמ' יצחק (כא, ט-י).

רואים כאן כי שרה אמנו ע"ה היתה מתעסקת בהפרדת קלי' ישמעאל מכלל ישראל, וזהו שביורה 'כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עמ' יצחק'.

ובזה יש לבאר למה כאשר שינה הקב"ה את שמה מ'שרי' ל'שרה' (יז, טו), לקח הקב"ה את האות י' שנטל ממנה ונתנה ליהושע בן נון (ב"ר פ"ג טו, א). כי גם יהושע היה עוסק בהכנת קלי' ישמעאל, וביורה מה שאין להם שייכות עם כלל ישראל.

והוא על פי דאיתא בספרים כי מה שהישמעאלים מחזיקים את יום השביתה שלהם ביום השישי, הוא מפני שנתבלבל אצלם חשבון הימים כאשר העמיד יהושע את השמש בגבעון, שאז עמדה השמש ללכת מהלך יום תמים (יהושע י, ג), וזה היה בערב שבת ולא נכנסה השבת במשך כל זמן עמידת השמש. ולפי שהישמעאלים לא האמינו לנס גדול זה, לכן המשיכו למנות את חשבון הימים כרגיל גם בעת עמידת השמש, ולכן נמצאו מחשבים את יום השישי הבא לשבת, ומאו נקבע הדבר אצלם לחוק קבוע. ונמצא כי יהושע עסק בסילוק קלי' ישמעאל מן השייכות לכלל ישראל, ולכן הפרידם מן האהיה בשבת קודש. ולכן קיבל תוספת כח על ידי הוספת האות י' לשמו, שבאה אליו משרה אמנו שהתעסקה בביורר וסילוק קלי' זו.

וענין זה שלא האמינו הישמעאלים בנס גדול זה שנפעל על ידי יהושע, בירר וגילה את טומאתם. שהרי הישמעאלים רוצים להראות שיש להם ח"ו שייכות אל הקדושה, שהרי הם נימולים כמו כלל ישראל. אבל בזה שלא האמינו שיכול להיות צדיק הפועל ניסים ושולט על הטבע, שהוא ענין 'צדיק גזר והקב"ה מקיים', בזה הראו שאין להם שייכות לקדושת בחי' צדיק כלל. ואכן קלי' ישמעאל היא קלי' האהבות הרעות שורש טומאת העריות, והוא ההיפך הגמור מקדושת הברית. ולכן בפרשת המילה נאמרו (ג' ברייתות יו, א-א; דרם לא) שהם כנגד י"ג מדות של רחמים, והברית הי"ג היא מה שנאמר 'ואת בריתי אקים את יצחק', שבוה כבר אין שייכות לישמעאל. ואכן בפסוק לפני כן נאמר על ישמעאל 'שהיה לו י"ב נשיאים, להורות כי אין לו שייכות עם הברית הי"ג. וידוע כי המדה הי"ג מתתא לעילא היא מדת 'א"ל', אשר היא מורה על כך שהאדם יכול להיות צדיק הנקרא על שמו של הקב"ה, כענין מה שהקב"ה קראו ליעקב א"ל (מגילה י"ח). ולפי שהישמעאלים אין להם שייכות לקדושת הברית, וממילא אין להם שייכות לצדיק הנקרא על שמו של הקב"ה, לכן אין להם את הברית הי"ג, וזה מראה שאין להם כלל שייכות לענין המילה. וכלל ישראל לבדם נחשבים מחוללים (דרם לא), ורק עליו נמשכת קדושתו של הקב"ה.

ה.

זכות עקידת יצחק נבקע הים

ויבקע עצי עולה (כב, ג).

א' במדרש (ב"ר נ"ה, ה) 'רבי חייא בר יוסי בשם רבי מיאשא, ותני לה בשם רבי בניה, בשכר ב' בקיעות שבקע אברהם אבינו עצי עולה, וזה להבקע הים לפני בני ישראל, שנאמר ויבקע עצי עולה ונאמר להלן (שמות יד, כא) ויבקעו המים'.

יש לבאר את הענין על פי הידוע כי שרה אמנו לא היתה יכולה להוליד כלל, ולכן גם כאשר ילדה את יצחק לא השלימה את לידתה, כי נולד יצחק עם נשמה של נוק', ולכן היה עקר שאינו יכול להוליד. אבל בשעת העקידה נסתלקה אותה נשמה ממנו, ובא זה יחד עם הסתלקותה של שרה אמנו, ובאותה שעה נולדה בו נשמה חדשה. ונמצא כי עד העקידה היתה שרה עדיין בבחי' 'עקדה' שהרי לא נשלמה לידתה, אלא שבשעת העקידה נחלפה 'עקדה' ל'עקדה' ונתבטלה עקרותה.

וחילוף זה בין 'עקדה' ל'עקדה' הוא חילוף של ר' לד', וידוע מדברי הספה"ק כי הסטרא אחרא אוהזת בענין חילוף אותיות אלו, בסוד הנאמר אחר חטא עין הדעת 'קוין ודרדר תצמיח לך' (בראשית ג, יח), כי על ידי זה נהיה ענין 'אל אחר' (שמות לה, יד) להסתער על ה' אחר (דברים ו, ד) ח"ו. וחילוף זה תלוי בקוין שיש על אות ה'ד' ואיננה באות ר', ולכן החילוף בגי' בין ר' לד' הוא כמנין 'קוין'.

ולכן בזכות עקדת יצחק שמסר את נפשו למען ה' אחר, ובוה נחלף ה'ר' של 'עקרה' להיות 'עקדה', כי הנניע את קלי' 'אל אחר' להתגלות ה' אחד. וזכיות זה נבקע ים סוף' שהוא בגי' 'קוין', כי גם הוא היה על ידי הכנת קלי' אל אחר וגילוי קדושת ה' אחד.

עומק הדין אם תמצה:

מדת הדין
דורשת
שלימות

א. החפץ שלום עבדו: התביעה שיש על האדם לזכות ל'שלימות' בכל מצב ובכל זמן

על האדם להתבונן בעומק מדת הדין כדי לעורר ליבו לזהירות בכל מעשיו | מדת הדין אינה מידה רעה | מדת הדין דורשת שהעולם יתקיים כפי הכוונה עליונה | הקב"ה ברא את העולם על מנת שיתקיים באופן של 'לכתחילה' ולא רק 'בדיעבד' | הקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה | צריך להתנהג עם יראת שמים בכל מיני זמנים

ב. שלום רב לאהבי תורתך: ההנהגה המיוחדת שיש עם תלמידי חכמים

הקב"ה לא רצה לערבב את השמחה של מתן תורה | מצינו שהעניש הקב"ה מיד הגם שערכב את השמחה בכך | הקב"ה אוהב את התורה ונושא לה פנים | לומדים מכאן החשיבות של התורה | צריכים להכיר את מעלת התלמיד חכם | בכח התורה אפשר לשבור את כל המחיצות

ג. יתן לכם רחמים: הקב"ה מסבב כל הסיבות לבלתי ידח ממנו נדח

ישנה הנהגה של 'לבלתי ידח ממנו נדח' שגם הרשע הגדול יהיה לו תיקון | התיקון שלו הוא באופן של לכתחילה - כאילו לא חטא מעולם | אין סתירה בשתי ההנהגות הללו | אלא שהם מדרכי ההנהגה הנסתרים והנעלמים | ישנם הרבה דרכים למקום ואין אנו מבינים אותם | שתי ההנהגות הללו מביאים את העולם לידי תכליתו | צריכים להתאזר באמונה וביטחון

.א.

החפץ שלום עבדו: התביעה שיש על האדם לזכות ל'שלימות' בכל מצב ובכל זמן

התבוננות בעומק מדת הדין

הנה המסילת ישראלים כפי שראינו בפרק ד מעורר את האדם לעבודת השם ע"י שיתבונן בענין 'עומק הדין' - עד היכן יורדת ונוקבת עומקה של מדת הדין. אשר תכלית התבוננות זו היא, שהאדם יתבע מעצמו להיות מושלם עד תכלית בכל דבר וענין.

המסילת ישראלים הולך ומונה הרבה דוגמאות מרחבי התנ"ך ומדברי חז"ל שמופיעים בהם 'טענות' על גדולי עולם. כמעט על כל אחד באו בתביעה בשמים על שלא התנהג כדבעי למהו בשלימות הראויה על פי מדת הדין.

כך גם בכלליות, ישנם טענות על כלל ישראל על שחטאו בכמה עניינים דקים. גם בתקופות הנעלות ביותר של כלל ישראל, כאשר היו ברום המעלה, עדיין יש עליהם טענות ותביעות. כי מדת הדין עמוקה עד תהום! ולא מוותרת על כלום!

מדת הדין אינה מידה רעה

כשאנו מדברים אודות מדת הדין, נחוץ מאד לבאר את מהות מדת הדין, כדי לעמוד על ענינה כנכון ולקבל את ההסתכלות הנכונה בסוגיא זו. מדת הדין אינה חס ושלום הנהגה רעה - להקשות ולהכביד על האדם - שמטרתה 'לחפש' את האדם היכן טעה ושגה ואיפה מעד ונכשל. אין זה ענינה כלל! זו טעות חמורה להבין ולהביט כך על מהות מדת הדין. אלא מדת הדין היא ענין של 'שלימות', דהיינו, שהקנין של 'שלימות' בא מכח מדת הדין!

לומר לעצמו: כעת המצב יותר רגוע! כעת אני יכול להתנהג באופן של ויתור קצת ובהנהגה של 'מהיכא תיתא'! כי גם הזמן וגם המקום הם 'נבראים' של הקב"ה - והוא רוצה שיבואו לידי תכליתם בשלימות ובאופן של 'לכתחילה'.

דורשים מן האדם שלימות כי בשמים יודעים שהוא מסוגל לזה

זהו הנושא עליו מעורר כאן המסילת ישראלים; שעל האדם להתבונן בענין מדת הדין - עד כמה חמורה היא התביעה שיש על האדם ושאין שום ויתור מצד מדת הדין. ומתוך כך יתעורר לבבו לתבוע מעצמו שלימות - לא רק מחמת היראה והפחד מדיני הגיהנום - אלא מחמת שהוא מבין איך היא 'ההסתכלות' על מעשיו בשמים. שם בעולם האמת יודעים שהאדם 'שייך' לשלימות - יש ביכולתו להשיג שלימות - ולכך דורשים ממנו שיהא שלם בכל מעשיו. ואם דורשים ממנו שלימות, אות וראיה הוא, שיש ביכולתו לעמוד בתביעה זו. דברים הללו פועלים באדם התעוררות עצומה להשיג שלימות.

כל העיתים שווים ליראת שמים

חלק מענין של שלימות הוא שעבודתו לשמו יתברך יהיה בשלימות בכל עת ובכל מקום כי לפעמים שאדם מדמה לעצמו שבזמנים מסוימים - בעידנא דחדוותא ויומא דפגרא - מותר לו להניח ולהרפות מעבודתו, כעת הוא יכול להקל עליו קצת, כי כעת הרי מצב 'שמח', כולם

כי הקב"ה ברא עולם ומלואו - ברא את כלל ישראל ואת התורה ומצוותיה - וחפץ הרצון העליון הוא, שכל דבר יהיה מושלם בתכלית. הקב"ה לא ברא את העולם כדי שיתקיים רק במצב של 'בדיעבד', אלא בראו מתוך רצון שיתקיים ויתנהל באופן של 'לכתחילה'. יש להקב"ה כוונה ומטרה ברורה אשר בעבורה ברא את העולם, ואחת חפצו שהעולם יגיע וישיג את מטרת בריאתו בלי שום 'חכמות'!

וכמו שהקב"ה לא ברא שום דבר בעולם 'לבטלה' בלי תכלית - כל פרט ופרט בבריאה יש לו ייעוד ומטרה - כך לא ברא שום דבר בעולם שְׂדִי או ישרים את מטרתו לחצאין, רק בערך ובדיעבד, אלא חפצו של הקב"ה הוא שכל דבר יבוא לתכליתו בשלימותו כפי הכוונה העליונה. והיות שכל הבריאה מסתובב סביבות האדם השלם, אם כן האדם הוא בעצם 'השלם' ומשפיע שלימותו על כל העולמות.

הבנה זו אומרת לאדם: מצפים ממך להגיע לתכלית השלימות! אתה יכול ואתה צריך להגיע לתכלית השלימות - בלי שום תירוץ! אין לו לאדם שום זמן ומקום שיכול

פרק ד'

בְּרֵאשִׁית עֲמַק הַדִּין עַד הֵיכָן מִנִּיעַ, אֲשֶׁר בְּאֵמַת רְאוּי לְהִנְדָּעוּעַ וְלְהִתְקַרֵּד תְּמִיד, כִּי מִי נִעְמַד בְּיוֹם הַדִּין, וְמִי יִדְקַק לְפָנָיו בּוֹרְאוֹ בְּאֲשֶׁר הִשְׁקַפְתָּו מִדְּקַדְקַת עַל כָּל דְּבַר קָטָן אוֹ גָּדוֹל. וְכֵן אֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנוֹם לְבָרְכָהּ (הַגִּינָה ה', ב'), "וּמִיָּד לְאֶדָם מֶה שָׂחָו" (עמוס ב, יג). - "אֲפִלוּ שִׂיחָה קָלָה שְׂבִיב אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ מִיָּדָיו לֹא לְאֶדָם בְּשַׁעַת הַדִּין". עוֹד אֲמָרוּ (יבמות קבא, ב'), "וּסְבִיבּוֹ נִשְׁעָרָה מְאֹד" - מִלְּמִד שֶׁהִקְדִּישׁ בְּרוּךְ הוּא מִדְּקַדְקַק עִם חֲסִידָיו בְּחוֹט הַשְׁעָרָה"

לפעמים שאדם מדמה לעצמו שבזמנים מסוימים – בעידנא – תדוונא ויומא דפגרא – מותר לו להניח ולהרפות מעבודתו, כעת הוא יכול להקל עליו קצת, כי כעת הרי מצב 'שמוח', כולם שרויים בהתרוממות רוח, לא צריך לדקדק כ"כ אחר המעשים והפעולות. וכמו התנועה המצויה בקרב הילדים; הם כבר יודעים שבזמן שאביהם או רבם שרוי במצב רוח טוב, 'אויפגעלייגט אין פרייליך', הנה אז לא יקפיד עמהם מידי, והם מאפשרים לעצמם לעשות קצת ככל העולה על רוחם.

אבל אצל הקב"ה אין כזה מצב! אין זמן שהקב"ה אינו דורש מן האדם את השלימות! לכן אפילו בזמני שמחה ויומא דפגרא למיניהם, צריכים להיזהר לחיות מתוך יראת שמים ולדקדק בכל דבר שיהיה כדת וכדין בשלימות.

אדם צריך להתאים עצמו למצב של השראת השכינה

דבר זה אפשר ללמוד בפרשת נדב ואביהוא; הם היו הצדיקים הגדולים ביותר בעולם, עליהם אמר הקב"ה (ויקרא י, ג) "בְּקִרְבֵי אֶקְדָּשׁ!" משה רבינו אמר לאהרן (רש"י שם) "הם גדולים ממני וממך". ובאותו יום - ר"ח ניסן - היה עת רצון עצום ונפלא, כל העולם היה מלא שמחה מכך שהשכינה ירדה לשרות בעולם הזה, מאז בריאת שמים וארץ לא הייתה שמחה כזאת.

והנה באו הצדיקים הנשגבים הללו, ומתוך רוב השמחה הגיעו לידי כך שעשו דבר שבשאר הזמנים לא היו עושים. (כדי להבין מה אכן היה חטאם צריכים ללמוד את כל מאמרי חז"ל בענין זה ואין כאן מקומו). ואין אנו יכולים להשיג בכלל מדרגות של נדב ואביהוא, אבל עכ"פ איתא שחטאם היה שנכנסו 'שתווי יין', וזה נלמד כענין של שמחה יתירה, וחסרון קצת בענין של יראה שלימה... ונדרש היה

מינו וְרוּעַ קְדָשׁוֹ: הוֹדִיעַ ה' יְשׁוּעָתוֹ לְעֵינֵי הַגּוֹיִם גְּלוּהוּ צִדְקָתוֹ" - הקב"ה הושיע את עצמו! הושיעה לו ימינו! זה היה ניצחון גדול עד מאד וקידוש השם נורא ונפלא, ומפני זה גברה השמחה בכלל ישראל, הן מניצחון צד הקדושה והן מהניסים הגלויים שאירעו שם.

והנה היהודים שם בבית שמש היו יראים ושלמים, 'חסיד'ישע און וואוילע אידן', והם ראו את ארון הברית עובר דרך העיר וראו את כל המחזה הזה איך שהפרים אומרים שירה. נו, מה עושים 'חסיד'ישע אידן' כשהם רואים כזה קידוש השם לנגד עיניהם? הם תיכף פותחים בריקוד! נהיה שם ששון ושמחה!

אבל כאן התרחש לפתע דבר שיצא מהגדר הראוי - מחמת רוב השמחה הם קלקלו את השורה והביטו על ארון הברית ללא ה'דרך ארץ' והכבוד הראוי. הם אמרו לעצמם: "אנחנו הרי כעת בקירבה יתרה עם הקב"ה, אנחנו 'היימיש', הלא כעת היא עת רצון מיוחדת ביותר, אנו רשאים להתיר לעצמנו להביט קצת על הארון - 'מיר קענען זיך ערלויבען!'".

מה כתוב שם תיכף (שמואל א ו, יט): "וַיֵּךְ בְּאֲנָשֵׁי בֵּית שָׁמֶשׁ כִּי רָאוּ בַּאֲרוֹן ה' וַיֵּךְ בָּעַם שְׂבָעִים אִישׁ חֲמִשִּׁים אֶפְקָ אִישׁ וַיִּתְאַבְּלוּ הָעַם כִּי הִפָּה ה' בָּעַם מִפְּהַּ גְדוּלָה" - בו במקום פרצה בהם מגיפה נוראה כעונש על שלא חרדו מקדושת הארון כראוי. כי כמו שהמסילת ישרים אומר; אין שום וויתור, על כל מעשה ופעולה יש דין וחשבון. אי אפשר להיות 'היימיש' עם הקב"ה ולקוות שמצד הקירבה הזאת יוותרו לו בדין, יש דין נורא, מדקדקים כחוט השערה ואי אפשר להתחמק מזה.

מהם להיות שרויים באימה ובפחד בדרגה גבוהה יותר ולא להגיע לידי מעשה זה. והנה לא הביט הקב"ה על זה, שישנה כעת שמחה גדולה ועצומה, שכל העולם ששים ושמחים עם השראת השכינה שיש כעת בתחוננים, אלא תיכף ומיד בו במקום, העניש אותם והסתלקו הצדיקים הללו מן העולם. איי, הרי כעת זה מצב של שמחה עצומה! הקב"ה הרי כביכול בהתרוממות רוח! אבל לא! זמן שמחה אינו סיבה ופתח כדי להחליש את היראת שמים - כל אחד לפי ערכו - ולעשות דברים בלי המחשבה והזהירות הנחוצה. אדרבה, דייקא - כאן חפץ היה הקב"ה ללמד אותנו דבר זה; כאשר השכינה יורדת לשרות ביניכם צריכים אתם להיות ביראה גדולה כמו שכתוב (ויקרא יט, ל): "וּמִקֶּדְשֵׁי תִיבְרָא", כדי להתאים את עצמנו לגילוי והשראה של השכינה מתבקשת מאיתנו שלימות ויראה בדרגה נעלית יותר.

אסור להרגיש 'היימיש' עם הקב"ה

וכן מצינו במעשה דאנשי בית שמש (שמואל א ו) כאשר ארון ברית ה' היה שבו אצל הפלשתים והקב"ה העניש אותם מאד עד שהחזירו את הארון לישראל ועוד הוסיפו לשלוח מתנות כדי לפייס את הקב"ה - היה אז קידוש השם גדול, כי הארון כאילו קינא לכבודו מעצמו, לא היה בפלשתים שום אדם מישראל שילחם בהם אלא הארון בכבודו ובעצמו נלחם עמהם.

וכאשר שלחו את הארון על גבי הפרים פתחו הפרים הללו לומר שירה כדאיתא בגמרא (עבודה זרה כד). ואמרו: "מְזֻמָּר שִׁירוּ לַה' שִׁיר חֲדָשׁ כִּי נִפְלְאוֹת עָשָׂה הוֹשִׁיעָה לּוֹ

ב.

שלום רב לאהבי תורתך: ההנהגה המיוחדת שיש עם תלמידי חכמים

חכם בכל העולמות! צריכים לידע את גודל יקרתו וחשיבותו של תלמיד חכם!

עובדא הוי

מקובל אצלנו עובדא ששמענו כמה פעמים מכ"ק מרן רבינו זי"ע אשר תמצית הדברים הוא כדלהלן: איש חסיד היה בשם רבי אלעזר ראזען ז"ל, הוא היה תלמיד חכם גדול ומופלג עד אשר הרה"ק מצאנו זי"ע התבטא עליו 'אן אמת'ער תלמיד חכם' (ת"ח אמיתי). הוא היה מקורב להרה"ק רבי אליעזר מדזיקוב זי"ע ושימש כדיין דמתא ולכך היו מכנים אותו ר' אלעזר מו"ץ. הוא היה תמיד בהתרוממות רוח ודרכו היתה לומר כמה מיני מילתא דבדיחותא. פעם אמר בדרך צחות שאינו ירא מיום הדין כי הוא כבר יידע להשית עצות בנפשו ולהסתדר עם 'מלאך דומה' ועם הבית דין של מעלה. וכך אמר: "כי הנה תיכף אחר פטירתי יבוא אלי המלאך 'דומה', ואני אבקש ממנו ליישב לי איזה סתירה בדברי הרמב"ם, והרי המלאך לא ידע מה להשיב לי, ובכן אני יאמר לו:

את התורה! כשהמדובר הוא בשמחת התורה - יש להקב"ה כביכול 'דרך ארץ' ואינו רוצה לבטל שמחתה. זהו ענין של 'נשיאות פנים' - הקב"ה נושא פנים לתורה.

וזהו כלל גם בשאר מקומות, שהגם שאין שום ויתור בדין, אמנם עדיין ישנה הנהגה עליונה של 'נשיאות פנים' כלפי התורה - הקב"ה יודע איך לסדר שהנהגה תתאים גם על פי כללי מדת הדין - אבל תלמיד חכם יש לו חשיבות מיוחדת בכל העולמות. היכן שרק הולך ונמצא - כולם יש להם דרך ארץ כלפיו.

לתלמיד חכם יש כח מיוחד בעולם הבא

איתא בגמרא (תגינה טו): גבי 'אחר' - שהיה רשע גדול מאד, אמנם חרף כל זאת אמר רבי יוחנן "חד הוה בינא ולא מצינן לאצוליה" - "הוא הרי משלנו! הוא הרי תלמיד חכם! נו, האם אין אנו יכולים להצילו ולהביאו לעולם הבא?". והגמרא מספרת שם שהביאו לעולם הבא, וכשרבי יוחנן נפטר פסק העשן מקברו כי רבי יוחנן הוציאו מגיהנום והכניסו לגן עדן. אנו רואים כאן את גודל חשיבותו של תלמיד

הקב"ה לא רצה לערוב את השמחה של מתן תורה

מענין לענין: במתן תורה כתיב (שמות כד, יא): "וְאֶל אֶצִּילֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁלַח יְדוֹ וַיִּחַזּוּ אֶת הָאֱלֹקִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ", וכתב שם רש"י: 'היו מסתכלין בו בלב גס מתוך אכילה ושתיה' ובהמשך כתב 'נסתכלו והציצו ונתחייבו מיתה אלא שלא רצה הקב"ה לערוב שמחת התורה והמתין לנדב ואביהוא עד יום חנוכת המשכן'.

ולכאורה צריך להבין, הרי במעשה דנדב ואביהוא, מחמת מיתתם התערבבה שמחת הקמת המשכן, ואצל אנשי בית שמש הכה בהם ה' מכה גדולה, והתערבבה שמחת השבת ארון הברית לישראל, נו, למה בכל אלה לא נמנע הקב"ה מלערוב שמחתם, ודוקא במתן תורה חס הקב"ה ולא רצה לערוב השמחה?

מה אהבתי תורתך - התורה זוכה ליחס מיוחד

אלא שמכאן אנו למדין עד כמה הקב"ה אוהב

כשהמדובר הוא בשמחת התורה - יש להקב"ה כביכול 'דרך ארץ' ואינו רוצה לבטל שמחתה. זהו ענין של 'נשיאות פנים' - הקב"ה נושא פנים לתורה. וזהו כלל גם בשאר מקומות, שהגם שאין שום ויתור בדין, אמנם עדיין ישנה הנהגה עליונה של 'נשיאות פנים' כלפי התורה

'מיט אן עם הארץ האב איך נישט קיין עסק' (עם 'עמי הארץ' איני מתעסק), ואז יניחני המלאך לנפשי!'
וסיפר מרן רבינו: פעם אחת - כבר אחרי פטירתו של רבי אלעזר - ישבתי עם כ"ק אבי זי"ע אחרי תפילת מעריב ואבי נרדם לכמה רגעים, לפתע באחת פקח את עיניו בבהלה

ואמר "רבי אלעזר היה כעת אצלי, שאלתי אותו: "דו האסט דאך עפעס גער'דרש'נט?!" (הרי בחיי חיותך אמרת שכבר תמצא עצה בעולם האמת). **ענה לי רבי אלעזר "אזוי ווי איך האב געזאגט! אז מען קען לערנען האקט מען זיך דורך".** (אכן כפי שאמרת כי כך היה, אם יכולים ללמוד תורה אפשר לשבור שם כל המחיצות...).

ג.

יתן לכם רחמים: הקב"ה מסבב כל הסיבות לבלתי ידח ממנו נדח

מדת הרחמים - לבלתי ידח ממנו נדח

כשהמסילת ישרים מדבר על חומר מדת הדין - שמעורר את האדם לזהירות בעבודת השם - צריך גם להתבונן בטוב של מדת החסד.

כי הגם שאמרנו שאין שום ויתור בדין, הנה ישנה הנהגה של 'בלתי ידח ממנו נדח'. היינו שהקב"ה יש לו רחמנות גם על הרשע הגדול ביותר והקב"ה מסבב כל הסיבות כדי להביאו אל תיקונו! וזו אינה רחמנות מן השורה, אלא רחמנות עצומה שאי אפשר לתאר ולשער כלל. **כי התיקון שהקב"ה נותן לרשע הוא תיקון של לכתחילה! היינו, הרשע הזה בא אל תיקונו ואל תכליתו כאילו מעולם לא חטא כלל! רחמי השי"ת, הם כאלה רחמים, שאין אנו יכולים להבין כלל. שום בריה אינה משגת את הרחמנות של השי"ת.**

נסתרים דרכי ה'

כששומעים את הדברים הללו, הנה כמובן תיכף האדם שואל: "איך ייתכן שישנם רחמים כאלה? הרי זה סתירה למדת הדין? אבל האמת היא שאין בזה שום סתירה! **הגם אמנם שבהשקפה ראשונה נראות הנהגות אלו כסותרות זו את זו, אבל לאמיתם של דברים, אין כאן כל סתירה והן מתקיימות בד בבד.**

אולם כיצד אכן יתפרשו הדברים, הנה דברים הללו עמוקים ונעלמים מהבנתנו; כמו כל דרכי ההנהגה של הקב"ה, כגון הענין של 'צדיק רוע לו רשע וטוב לו' שהגמרא אומרת (ברכות ז.) שאפילו משה רבינו לא השיג סוד זה.

או הענין של 'עליונים למטה ותחתונים למעלה', שהגמרא אומרת בפסחים (ג.) 'אמר ליה אבוא מאי חזית אמר ליה עולם הפוך ראיתי עליונים למטה ותחתונים למעלה אמר לו בני עולם ברור ראית' - **שם הוא עולם הפוך לגמרי מהעולם שלנו, כלומר, הפוך מהשכל שלנו!**

גם אחר ההסברים אי אפשר להבין כנכון

כך ישנם עוד ועוד דרכים נעלמים של ההנהגה העליונה שאין בידנו לשער ולהבין כלל. הם מהלכים וסודרים שלמים הנסתרים מעמנו ואין בידנו לעמוד על סודם - איך שהקב"ה

מנהיג כל נשמה ונשמה, פעם במדת הדין ופעם במדת הרחמים, ואין אנו מבינים, למה היום מתנהגים איתו ולמחר ברחמים, למה לאדם זה כך ולזולתו אחרת.

וגם אם לפעמים אפשר להסביר קצת, הנה אז יש קושיא על עצם ההסבר. כגון: מי שיש לו בן צדיק אשר מחמתו הוא זוכה בדין כמו שאמרו בגמרא (סנהדרין קד.) "ברא מזכה אבא", הנה השכל האנושי אינו מבין את זה גופא, למה אכן זכה איש זה לבן צדיק, ואילו אדם אחר לא זכה לבן כזה?

פעמים יש אדם שבעבור פעולה אחת שעשה כנכון הוא זוכה לשכר עצום. שלמה המלך עשה כהוגן במה ששאל מהקב"ה חכמה ולא גבורה או עושר, ובעבור זה פתח לו הקב"ה את שערי החכמה עד שהיה החכם מכל האדם. על זה שואל השכל האנושי: מהו הדבר הגדול שעשה כאן? הוא ביקש חכמה! נו, ועבור זה כבר ראוי הוא לשכר גדול כזה?

הקב"ה עושה כמה וכמה פעולות כדי להביא את האדם לתיקונו

כך גם רואים לפעמים שהקב"ה מרחם על אדם ורוצה להביאו לידי תיקונו, ומסבב כמה מיני עצות ותחבולות כדי שיוכל להצדיק אדם זה בדין. כגון שהקב"ה מסבב שהצדיק שאדם זה מקושר אליו יתקנו ועל ידו ייצא זכאי בדין, או שמגלגל לפתחו שעת הכושר לעשות איזה 'טובה' עבור הצדיק וזה הוא עבורו לתיקון גדול.

לפעמים שולחים מן השמים הרהורי תשובה ללב האדם, עד שיוצא מקרבו אנחה אמיתית א' ריכטיגע קרעכץ' ששוברת כל המחיצות של ברזל. או שמסבבים שיהיה בידו לגמול איזה חסד עם עני בזמן ששרוי במצוקה גדולה, עד שממש החייה את נפשו, וזכות זו מלווה אותו לבית עולמו ועומדת לו להיות זוכה בדין.

פרק ד'

אם בן מדת הרחמים למה היא עומדת, פון שיעל פל פנים צריך ד'קדק בדין על פל ד'קדק ת'ת'ש'ב'ק'ה, ודאי מדת הרחמים היא קיומו של עולם, שלא תהיה עומד וז'ק'ת'ה פ'ל'ל וק'ל'ל, ו'א'ף על פי בן אין מדת הדין לוקה, ו'ה' - כי לפי שורת הדין מ'מש ת'ה'ה ר'אוי ש'ת'ח'ט'א ו'ע'נ'ש מ'ד' ת'כ'ף ל'ח'ט'א'ו פ'ל'י ת'מ'ת'נ'ה פ'ל'ל, ו'ג'ם ש'ק'ע'נ'ש ע'צ'מו ו'ת'ה'ה פ'ר'ו'ן - א'ף פ'ר'אוי ל'מי ש'מ'מ'ר'ה פ'י ה'פ'ו'ר'א ו'ת'כ'ר'ף ש'מו', ו'ש'ל'א ו'ת'ה'ה ת'ק'ו'ן ל'ח'ט'א פ'ל'ל

רואים מכאן את החשיבות המיוחדת שיש לתלמיד חכם בעולם האמת. כמובן שאין ויתור לשום אדם, אבל יחד עם זאת, הנה ישנה כלפי התלמיד חכם איזו הנהגה שונה, סוללים לו דרך מיוחדת, 'ער האט עפעס פראטעקציע'. כמו שחז"ל אומרים (חגיגה כז.) "תלמידי חכמים אין אור של גיהנום שולטת בהן".

וכך ישנם להקב"ה כל מיני 'דרכי רחמים' שאי אפשר להבין: למה נראה לפעמים שדוקא לפלוני הקב"ה עושה כמה פעולות לטובתו ואילו לזולתו לא? אלא כאמור ההנהגה של השי"ת נעלמה ונסתרה מעיני כל חי. וכפני הדברים הללו, כך הוא עם הענין האמור של השתוות מדת הדין ומדת הרחמים. אין בכך שום סתירה! אלא שהוא מהדברים הכי עמוקים ונעלמים ואין בשכלנו להבין הדברים לעומקם.

כל כוחות ותכונות הנפש צריכים למלא את ייעודם

מלבד מה שאין בידנו להבין את דרכי השי"ת כלל, הנה בפרטיות קשה להבין ענין זה, מחמת שהקב"ה עשה כאן דבר חידוש - לצרף יחדיו שתי יסודות בהנהגת הבריאה שבלעדיהם אין העולם יכול להתקיים.

מצד אחד מדת הדין בתוקפו בלי שום ויתור; כמדובר, שמכך זה תובעים מן האדם את השלימות - שלא יתנהג בדרגה של בדיעבד, שלא יהיה בנפשו שום כח ותכונה שנאבד 'לבטלה' ולא ממלא את ייעודו בשלימות.

מדת הדין תובעת מן האדם: "אתה מוכרח להיות ראוי ומושלם בתכלית! אתה מוכרח להיות צדיק! אתה צריך לתקן את מידותיך בשלימות! אתה צריך ללמוד ולהתפלל ולהיות שמור ונקי מעבירות. כדי לזכות בדין אתה צריך להיות ראוי! אין בזה שום תירוץ ואמתלאות, אין שום ויתור. אם תהיה ראוי תזכה בדין, ואם לאו לא תצא זכאי בדין". זו היא דרכה של מדת דין שמוכרחת לקיום התכלית של העולם.

מידת הרחמים מבטיחה את התיקון של כל הנשמות

מאידך, העולם מוכרח להנהגה של מדת הרחמים, כי הקב"ה לא ברא דבר שאין לו דרך ויכולת להגיע לתיקונו. כל יצור נברא בעולם צריך סוף סוף למלא את הכוונה העליונה בעבורה נברא.

ואם האדם לא עשה זאת בעצמו, הוא לא תיקן את נשמתו ולא הביאה לידי תכליתה, הנה צריך הוא להגיע לידי מדת הרחמים של 'בלתי ידח ממנו נדח', כדי לוודא שנשמתו תגיע אל שלימות תיקונה. זוהי הטובה העצומה שיש במדת הרחמים -

נקודות:

ישנה הנהגה של 'בלתי ידח ממנו נדח'. היינו שהקב"ה יש לו רחמנות גם על הרשע הגדול ביותר והקב"ה מסבב כל הסיבות כדי להביאו אל תיקונו! וזו אינה רחמנות מן השורה, אלא רחמנות עצומה שאי אפשר לתאר ולשער כלל. כי התיקון שהקב"ה נותן לרשע הוא תיקון של לכתחילה! היינו, הרשע הזה בא אל תיקונו ואל תכליתו כאילו מעולם לא חטא כלל!

~

ולא זו בלבד שהעולם מתנהל על פי שתי ההנהגות של דין ורחמים, אלא שהם צריכים לפעול כאחד בד בבד. הקב"ה מנהיג את העולם עם שתי ההנהגות בחדא מחתא! שתי ההנהגות פועלים יחד באופן שכל דבר יתאים ויהיה נכון, גם על פי מדת הדין וגם על פי מדת הרחמים - שעל ידה זוכה כל נשמה לתיקון

ההנהגה של רחמים שמוכרחת להיות בעולם כדי להביאה אל תכליתה.

הקב"ה משווה את שתי ההנהגות

שתי ה'תנועות' הללו יחד גורמים שדרכי ה' היו רזין סתימין. מצד אחד מנהיג הקב"ה את העולם בתכלית הרחמים, והוא חושב מחשבות וממציא כל מיני דרכים נפלאים איך לתקן כל נשמה ונשמה, ומצד שני כשהוא טובע - הוא טובע בכל התוקף והחומר בלי שום ויתור.

ולא זו בלבד שהעולם מתנהל על פי שתי ההנהגות של דין ורחמים, אלא שהם צריכים לפעול כאחד בד בבד. הקב"ה מנהיג את העולם עם שתי ההנהגות בחדא מחתא! שתי ההנהגות פועלים יחד באופן שכל דבר יתאים ויהיה נכון, גם על פי מדת הדין וגם על פי מדת הרחמים - שעל ידה זוכה כל נשמה לתיקון.

ולכן דרכי ה' הם נסתרים ונעלמים ויש בהם עומק לפנים מעומק - נורא עלילה לבני אדם - ואין כל בריה יכולה להשיג את דרכי ה' ועלילותיו; כמו שרואים אצל משה רבינו שביקש מהקב"ה (שמות לג, יג): "הוֹדֵעֵנִי נָא אֶת דְּרָכֶךָ" - תלמד אותי להבין ולהשכיל את דרכי ההנהגה העליונה. והקב"ה אכן גילה לו קצת מנסתרות דרכי ההנהגה אבל רובם של דברים עדיין סתומים וחתומים טמירין דכל טמירין.

אמונה וביטחון בהשי"ת

לכן בשעה שעוסקים ב'סוגיא' של 'דרכי ההנהגה' צריכים לדעת יסוד ושוורש, כי דברים הללו הם מכבשי דרחמנא - כי לא מחשבותי מחשבותיכם - ואי אפשר, ואין אנו זקוקים להבין אותם. עלינו להתאזר עם אמונה וביטחון בהשי"ת! להאמין בו באמונה שלימה כי "הצור תמים פועלו" ולדעת כי "צדיק ה' בכל דרכיו וחסיד בעל מעשיו". ושוב אחר זה, מי שיש בכוחו להעמיק והוא תלמיד חכם ויש לו ידיעות רבות, הוא יכול להבין קמעה, מעט מזער במה שהתגלו קצת עניינים בהבנת דרכי ההשגחה העליונה.

שם, לפי שהיו שם הרבה משכילים וחופשיים [גם לפני תקופת ה'קאמניסטון'], והיו הרבה שהתקלקלו שם ל"ע. ואכן עבר רבי אהרן לגור בגאליציע, ושם התקבל לרב ב'קראסנא', וחסידיו אביו לא הגיעו אליו עד לגאליציע, ולכן לא נתפרסם כל כך.

כאשר נפטר רבי אהרן, ביקשה אשתו הרבנית מרת ריוזאלע שירשו לה לומר כמה דברים לפני מיטתו. פתחה ואמרה: 'רבונו של עולם, איך האב פארלוירן א מאן, אזא חשוב'ע מאן! נו, מאכט זיך נאך אזוינע אומגליקליך... די קינדער האבן פארלוירן אזא טאטן! נו, עס מאכט זיך נאך אויך אזוינע אומגליקליך... אויף דיר רבונו של עולם איז א רחמנות! האסט פארלוירן אזא צדיק! אזוינע זאכן זענען נישט אזוי שכיח'! (רבונו של עולם, אני איבדתי את בעלי, שהיה בעל חשוב כל כך; נו, אסונות כאלו קורים מדי פעם... צאצאיו איבדו אב כזה! נו גם אסון כזה קורה מדי פעם... אבל עליך רבונו של עולם יש לי רחמנות, איבדת צדיק כזה! ודברים כאלו אינם שכיחים כל כך!)

צו זיין א רב! (וכי לזו הכוונה אלמד?! להיות רב כדי שיהיה לי פרנסה?! הריני מקבל על עצמי לעולם לא להיות רב!). והיה כ"ק רבינו זי"ע מסיים ואומר כי קיים את שתי הקבלות, נאפילו שהיה הרב בקאמינקא, אכן כנראה היתה כוונתו שלא יהיה רב הנוהג באדמור"ת - כמו שהיה נהוג בגאליציע - אשר מזה אפשר לקבל פרנסה יותר בהרווחה, ואכן אף על פי שהיה עליו עצום וגאון הגאונים, לא כתב שום ספר מחידושו.

ונעתיק כאן שני חידושים מופלאים וגאונים הידועים בשמו: א'. אמרו הו"ל כי משה רבינו זכה בעת מתן תורה לאלף אורות [ואחר חטא העגל, נלקחו ממנו אורות אלו בימות החול] (לקי"ת תשא), ופירש הרה"ק מקאמינקא כי אלף אורות אלו היו תלויות באותיות מ' וס' שבלוחות אשר היו עומדים בנס (שבת קד), שהרי בלוחות יש כ"ב ממי"ן ובי' סמכ"י"ן, והם עולים בגימטריא אלף.

ב'. המאמר הראשון המובא בגמ' מתורתו של רשב"י הוא 'שלש מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל' וכו' (ברכות ה), וביאר הרה"ק מקאמינקא כי בזה נרמז יום ההילולא דרשב"י. כי ע"פ האריה"ק מכוונים בשעת ספירת העומר את שם מ"ה, ונמצא כי עד ל"ג בעומר כיוונו זאת כבר ל"ג פעמים. והנה מתנ"ה הוא בגי' י"א פעמים מ"ה, ונמצא כי ג' מתנות היינו ג' פעמים מתנה שהוא ל"ג פעמים מ"ה, והוא בחי' ל"ג בעומר. ונמצא כי במאמר הראשון המובא בש"ס מדברי רשב"י מרומז יום ההילולא שלו.

~ ~ ~

כמה פעמים הפליא כ"ק מרן רבינו זי"ע לשבח את זקינו הרה"ק מראזוואדוב זי"ע, שזכה למה שלא זכו צדיקים אחרים בני דורו, אשר כל בניו וחתניו היו כולם 'געקליבענע פערל' (פנינים נבחרים). כי היו כמה צדיקים שזכו לבנים חשובים צדיקים וקדושים, אבל היו להם גם עוד בנים וחתנים שלא היו בעלי מדרגות גדולות. ואילו הרה"ק מראזוואדוב היה מיוחד בכך, שהיו כולם צדיקים מפורסמים קדושים ובעלי מדרגות, והיה כ"ק רבינו מונה וסופר את צאצאי הרה"ק מראזוואדוב ברוב חשיבות.

אחד מחתני הרה"ק מראזוואדוב היה הרה"ק רבי אהרן מקראסנא זי"ע, בנו הגדול של הרה"ק רבי מרדכי דוב מהארנאסטייפל זי"ע. הוא היה חסיד ממש של חותנו הק', והיה דבוק בו כל ימיו. ואמר עליו כ"ק מרן רבינו: 'איך האב אים געקענט, ער איז געוועהן אזא צוקערדיגע איד, אזא זיסע איד, בלויז אהבת ישראל' (הכתתי אותו, הוא היה יהודי מתוך כל כך, כל כולו רק אהבת ישראל).

רבי אהרן היה יכול להיות רבי גדול ומפורסם, כי אחר פטירת אביו הק' היה הוא עומד וראוי למלא את מקומו בהארנאסטייפל, ובכל ערי רוסלאנד היו אלפי חסידים של בית אביו. אבל הרבנית מרת ריוזאלע ע"ה בת הרה"ק מראזוואדוב לא רצתה בשום אופן לעבור לגור במדינת רוסלאנד, כי חששה מה יעלה בגורל צאצאיה אם יגורו

• הרה"ק רבי שלום מקאמינקא זי"ע היה מגדולי התלמידים של הרה"ק מראפשיץ זי"ע, ושם נהיה ידיד קרוב עם הרה"ק מצאנו זי"ע. וכאשר היו שניהם יחדיו מסתופפים בצל הקודש, היו יושבים יחד הרבה פעמים ולומדים בחברותא. ואירע לפעמים כאשר היו באמצע לימודם, שיצא הרה"ק מראפשיץ מחדרו וניגש אליהם, ואמר לפניהם שני מאמרים שונים ממקומות נפרדים בגמרא, וציוה עליהם למצוא קשר בין שני המאמרים. ואכן בחריפותם הגדולה היו הרה"ק מצאנו והרה"ק מקאמינקא מפלילים ביניהם על אותם מאמרים, והיו קמים ממקומם ומסתובבים ביחד בהיכל בית המדרש אנה ואנה, עד שהצליחו להעמיד 'פשטעלי' המקשר את שני המאמרים. אכן אחר כך כאשר הלכו להרצות את דבריהם בפני הרה"ק מראפשיץ, ענה ואמר להם: 'איך דארף נישט הערן דעם פשטעל, איך האב נאר געוואלט מ'זאל מקשר זיין די צוויי מאמרים' (אין אני צריך לשמוע את פלפולכם, רק רציתי שקשרו בין שני מאמרים אלו) כי היו לו בזה עניינים נעלמים.

• אחר הסתלקותו של רבו הרה"ק מראפשיץ התחיל הרה"ק מקאמינקא לנסוע אל הרה"ק רבי שלום מבעלזא זי"ע עד שנהיה חסיד ותלמיד מובהק שלו. ידידו ורעו הרה"ק מצאנו היו לו טענות עליו על כך, ואף כי גם הוא בעצמו נסע אל הרה"ק מבעלזא, אבל לא ממש כמו תלמיד לרבו, ואילו הרה"ק מקאמינקא נהיה כל כולו חסיד בעלזא. פעם אמר לו הרה"ק מצאנו: 'איך קען נישט פארשטיין, נאך אזא רבי'ן, ווי קען מען מקבל זיין פון א אנדערע רבי' (איני יכול להבין, אחר רבי כזה - הרה"ק מראפשיץ, איך אפשר לקבל רבי אחר), ענה לו הרה"ק מקאמינקא בחריפות: 'איך קען נישט פארשטיין נאך אזא רבי'ן ווי קען מען אליין זיין א רבי' (איני יכול להבין, אחר כזה רבי שהיה לנו, איך אפשר להיות בעצמו רבי), כי הרה"ק מצאנו היה 'רבי' והנהיג עדה, ואילו הוא לא הנהיג עדה ורק היה רב בעירו.

בבעלזא היה הרה"ק מקאמינקא יושב בראש התלמידים, כי הוא היה הגדול ביותר והקרוב ביותר אל הרה"ק מבעלזא. כאשר היה הרה"ק מבעלזא אומר דברים שהחסידים ואפי' היושבים' לא הבינו, היו שואלים את הרה"ק מקאמינקא על כך, והוא היה מפרש את הדברים.

• סיפר הרה"ק מקאמינקא, כי בצעירותו הרבה פעם בדעתו מה יעשה עבור פרנסה, ועלה ברעיונו כי יכתוב ספרים מחידושי תורתו וימכור אותם, ומזה דעם וועל איך לערנען?! אויף צו פארקויפן ספרים און האבן געלט?! איך בין מקבל אויף מיר קיינמאל נישט צו שרייבן א ספר! (וכי לזו הכוונה אלמד?! למכור ספרים שיהיה לי ממון?! הריני מקבל על עצמי כי לעולם לא אכתוב ספר!). חזר וחשב כי אולי יוכל להתפרנס על ידי רבנות, שיקבל על עצמו את עול הרבנות באיזה עיר, וכך יהיה לו פרנסה. אכן תיכף אמר לעצמו: 'פאר דעם וועל איך לערנען?! איך זאל זיין א רב, איך זאל האבן פרנסה?! איך בין מקבל אויף מיר קיינמאל נישט